

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Διονύσιος Σολωμός

Ο ΚΡΗΤΙΚΟΣ

5[22.]

Ἀλλά τό πλέξιμ' ἄργουνε¹ καί μοῦ τ' ἀποκοιμοῦσε²
 Ἦχος, γλυκύτατος ἦχος, ὅπου μέ προβοδοῦσε³.
 Δέν εἶναι κορασιᾶς φωνή στά δάση που φουντώνουν,
 Καί βγαίνει τ' ἄστρο τοῦ βραδιοῦ καί τὰ νερά θολώνουν,
 Καί τόν κρυφὸ της ἔρωτα τῆς βρύσης τραγουδάει,
Τοῦ δέντρου καί τοῦ λουλουδιοῦ πού ἀνοίγει καί λυγáει·
 Δέν εἶν' ἀηδὸνι κρητικὸ, πού σέρνει τὴ λαλιά του
 Σέ ψηλούς βράχους κι ἄγριους ὅπ' ἔχει τὴ φωλιά του,
 Κι ἀντιβουῖζει ὁλονυχτὶς ἀπὸ πολλὴ γλυκάδα
 Ἡ θάλασσα πολὺ μακριά, πολὺ μακριά ἢ πεδιάδα,
 Ὡστε πού πρόβαλε ἡ αὐγὴ καί ἔλιωσαν τ' ἀστέρια,
Κι ἀκούει κι αὐτὴ καί πέφτουν της τὰ ρόδα ἀπὸ τὰ χέρια·
 Δέν εἶν' φιαμπόλι⁴ τὸ γλυκὸ, ὅπου τ' ἀγρίκαα μόνος
 Στὸν Ψηλορείτη ὅπου συχνά μ' ἐτράβουνεν ὁ πόνος
 Κι ἔβλεπα τ' ἄστρο τ' οὐρανοῦ μεσουρανίς νά λάμπει
 Καί τοῦ γελοῦσαν τὰ βουνά, τὰ πέλαγακι οἱ κάμποι·
 Κι ἐτάραξε τὰ σπλάχνα μου ἐλευθεριᾶς ἐλπίδα
 Κι ἐφώναζα: «ὦ θεϊκιά κι ὅλη αἵματα Πατρίδα!»
 Κι ἄπλωνα κλαίοντας κατ' αὐτὴ τὰ χέρια μέ καμάρι·
Καλὴ 'ν' ἡ μαύρη πέτρα της καί τὸ ξερὸ χορτάρι.
Λαλούμενο⁵, πουλί, φωνή, δέν εἶναι νά ταιριάζει,
Ἵσως δέ σώζεται στὴ γῆ ἦχος πού νά τοῦ μοιάζει·
 Δέν εἶναι λόγια· ἦχος λεπτός.....
Δέν ἤθελε⁶ τὸν ξαναπεῖ ὁ ἀντίλαλος κοντὰ του.
Ἄν εἶν' δέν ἤξερα κοντά, ἄν ἔρχονται ἀπὸ πέρα·
Σάν τοῦ Μαῖοῦ τές εὐωδιές γιομίζαν τὸν ἀέρα,
 Γλυκύτατοι, ἀνεκδιήγητοι⁷
 Μόλις εἶν' ἔτσι δυνατός ὁ Ἔρωτας καί ὁ Χάρος.
 Μ' ἄδραχνεν ὅλη τὴν ψυχὴ, καί νά 'μπει δέν ἡμπόρει
Ὁ οὐρανός, κι ἡ θάλασσα, κι ἡ ἀκρογιαλιά, κι ἡ κόρη·
 Μέ ἄδραχνε, καί μ' ἔκανε συχνά ν' ἀναζητήσω
Τὴ σάρκα μου νά χωριστῶ γιὰ νά τὸν ἀκλουθήσω.
 Ἐπαψε τέλος κι ἄδειασεν ἡ φύσις κι ἡ ψυχὴ μου,
 Πού ἐστέναξε κι ἐγιόμισεν εὐθύς ὁχ τὴν καλὴ μου·
 Καί τέλος φθάνω στοῖ γιालὸ τὴν ἀρραβωνιασμένη,

Τὴν ἀπιθώνω μέ χαρά, κι ἦτανε πεθαμένη.

- 1 ἀργουνε· ἀργοποροῦσε, καθυστεροῦσε, βράδυνε
2 μου τ' ἀποκοιμούσε· μου το καθυστεροῦσε, το καθιστοῦσε ράθιμο, νοθρῶ, ἀργῶ
3 με προβοδούσε· με προέπεμπε, με συνόδευε
4 φιαμπόλι· αυτοσχέδιο πνευστό ὄργανο των ποιμένων (σουράβλι)
5 λαλούμενο· μουσικό ὄργανο
6 δεν ἤθελε· δεν ἐπρόκειτο, δε θα τολμούσε νὰ
7 ἀνεκδήγητοι [ενν. ἤχοι]· ἀνεκλάλητοι, ἀρρητοι, ἐξωανθρώπιοι

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A1. Τρία χαρακτηριστικά του Ευρωπαϊκού Ρομαντισμοῦ, ἀπὸ τον οποίο ἐπηρεάστηκε ο Σολωμός, εἶναι το μεταφυσικό στοιχείο, ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα καὶ ἡ ἐξιδανίκευση τοῦ ἔρωτα. ΓΙΑ ΚΑΘΕ ἓΝΑ ἀπὸ τὰ παραπάνω χαρακτηριστικά νὰ γράψετε ἓΝΑ ἀντίστοιχο παράδειγμα μέσα ἀπὸ τὸ κείμενο.

Μονάδες 15

B1. Σύμφωνα με τὸν Π. Μάκριτς: «*Αὐτό που κάνει ἐντύπωση (στον Σολωμό) εἶναι ἡ ἐπιμονή του νὰ χρησιμοποιεῖ εἰκόνες ἀπὸ τὸν κόσμο τῆς φύσης*».

Νὰ ἐπιβεβαιώσετε τὴν παραπάνω ἀποψη με μίᾳ εἰκὼνα ἀπὸ τοὺς στίχους 23-28 καὶ ἄλλη μίᾳ ἀπὸ τοὺς στίχους 35-43, παρουσιάζοντας τὸ περιεχόμενο τῆς καθεμιάς (μονάδες 10) καὶ σχολιάζοντας τὴ λειτουργία τῆς στο κείμενο (μονάδες 10).

Μονάδες 20

B2. Στους στίχους 29-34 «*Δέν εἶν' ἀηδόνι... ἀπὸ τὰ χέρια*» νὰ ἀναζητήσετε τέσσερα διαφορετικά σχήματα λόγου (μονάδες 8) καὶ νὰ σχολιάσετε τὴ λειτουργία τοὺς στο κείμενο (μονάδες 12)

Μονάδες 20

Γ1. Νὰ σχολιάσετε τοὺς δύο τελευταίους στίχους τοῦ ποιήματος σε ἓΝΑ κείμενο 120-140 λέξεων:

**Καὶ τέλος φθάνω στὸ γιὰλὸ τὴν ἀρραβωνιασμένη,
Τὴν ἀπιθώνω μέ χαρά, κι ἦτανε πεθαμένη.**

Μονάδες 25

Δ1. Νὰ συγκρίνετε ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενο τὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ποίημα **Ο Κρητικός** τοῦ Δ. Σολωμοῦ με τὸ παρακάτω ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴ νουβέλα τοῦ Ν. Λαπαθιώτη **Κάπου περνοῦσε μίᾳ φωνή**, ἀναφέροντας (μονάδες 5) καὶ σχολιάζοντας (μονάδες 15) τρεῖς ομοιότητες καὶ δύο διαφορές μετὰξὺ των δύο κειμένων.

Μονάδες 20

Ναπολέον Λαπαθιώτης
ΚΑΠΟΥ ΠΕΡΝΟΥΣΕ ΜΙΑ ΦΩΝΗ

Αυτό το βράδυ, η Ρηνούλα δεν κοιμήθηκε. Σαν ένας πυρετός γλυκός, της μέλωνε τα μέλη. Όλη νύχτα, μέχρι το πρωί, το αίμα της, πρώτη φορά, της τραγουδούσε, φανερά, τόσο ζεστά τραγουδία...Κι όταν, προς τα χαράματα, την πήρε λίγος ύπνος, είδε πως ήταν μέσα σ' ένα δάσος, -ένα μεγάλο δάσος γαλανό, μ' ένα πλήθος άγνωστα κι αλλόκοτα λουλούδια. Περπατούσε, λέει, μεσ' στην πρασινάδα, σκυμμένη, και με κάποια δυσκολία, χωρίς, όμως αυτό, να συνοδεύεται κι απ' τη συνηθισμένη αγωνία, που συνοδεύει κάποιους εφιάλτες. [...] Και την ίδια τη στιγμή, χωρίς ν' αλλάξει τίποτε, μια μελωδία σιγανή γεννήθηκε κι απλώθηκε, σαν ένα κόρο¹ από γνώριμες φωνές, που, μέσα τους, ξεχώριζε γλυκιά και δυνατή, την ήμερα παθητική και πλέρια του Σωτήρη! Κι η φωνή δυνάμωνε, δυνάμωνε, και σε λίγο σκέπασε και σκόρπισε τις άλλες, -κι έμεινε μονάχη και κυρίαρχη, ειχ' ένα παράπονο βαθύ, η χιμαιρική αυτή φωνή, - κι έμοιαζε μ' ένα χάδι τρυφερό, λησμονημένο, γνώριμο, κι απόκοσμο! Κι η ψυχή της έλιωνε βαθιά, σαν το κερί, σβήνοντας σε μια γλύκα πρωτογνώριστη, σε μια σπαραχτική, πρωτοδοκίμαστη, και σαν απεγνωσμένη, νοσταλγία! Και καθώς ήταν έτοιμη να σβήσει, και να λιώσει, πίστεψε πως ήταν πια φτασμένη στον παράδεισο...

Κι η Ρηνούλα ξύπνησε με μιας, σα μεθυσμένη, -και κρύβοντας το πρόσωπο μεσ' στο προσκέφαλό της, μην τύχει και τη νιώσουν από δίπλα, ξέσπασε σ' ένα σιγανό παράπονο πνιγμένο...

Ν. Λαπαθιώτης, Κάπου περνούσε μια φωνή, Εκδόσεις Ερατώ, Αθήνα 2011, σ.71-73

1 κόρος· χορωδία

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Ο Σολωμός όντας επηρεασμένος από τον Ευρωπαϊκό Ρομαντισμό, ενσωματώνει στο έργο του βασικά χαρακτηριστικά του κινήματος, όπως το μεταφυσικό στοιχείο, η αγάπη για την πατρίδα καθώς και η εξιδανίκευση του έρωτα.

Πιο συγκεκριμένα, το **μεταφυσικό στοιχείο** αισθητοποιείται με εικόνες από τη φύση, όπως ο στίχος 38 «Και του γελούσαν...και οι κάμποι».

Επιπλέον, **η αγάπη για την πατρίδα** είναι διάχυτη στο έργο του Σολωμού. Έτσι και εδώ, φανερώνονται το πατριωτικό αίσθημα και οι πανανθρώπινες αξίες στους στίχους 39-40 «Κι ετάραξε...πατρίδα!».

Τέλος, ο **εξιδανικευμένος έρωτας** με τη γυναικεία ομορφιά να πρωτοστατεί δηλώνεται στους στίχους 25-27 «Δεν είναι κορασιάς...τραγουδάει».

B1. Στον «Κρητικό» χρησιμοποιούνται πολλές εικόνες από τον κόσμο της φύσης, όπως και σε άλλα έργα του Σολωμού, γεγονός που επισημαίνεται και

από τον Π. Μάκριτζ. Ειδικότερα, στο δοθέν απόσπασμα οι εικόνες της φύσης είναι αρκετές και χαρακτηριστικές.

Πιο συγκεκριμένα, μια χαρακτηριστική εικόνα είναι αυτή της κορασιάς που τραγουδάει τον έρωτά της μέσα στο δάσος την ώρα του δειλινού (στίχοι 25-28): «Δεν είναι κορασιάς φωνή στα δάση που φουντώνουν,/ και βγαίνει τ' άστρο του βραδιού και τα νερά θολώνουν,/ και τον κρυφό της έρωτα της βρύσης τραγουδάει,/ του δέντρου και του λουλουδιού που ανοίγει και λυγάει». Η εικόνα αυτή συνιστά την πρώτη αποφαιτική παρομοίωση για τον ήχο. Ξεχωρίζουν τα σχήματα λόγου τα οποία δίνουν με ενάργεια, αλλά και λυρισμό τα συναισθήματα της κορασιάς μέσα σε ένα ειδυλλιακό περιβάλλον. «Τα δάση που φουντώνουν» (μεταφορά), «τ' άστρο του βραδιού» (περίφραση), «της βρύσης τραγουδάει» (προσωποποίηση), «του δέντρου και του λουλουδιού που ανοίγει και λυγάει» (χιαστό στο εσωτερικό του στίχου). Με όλα αυτά τα εκφραστικά μέσα διαμορφώνεται μια άκρως ποιητική ατμόσφαιρα, που ξεχειλίζει από συναισθήματα, καθώς ο αφηγητής προσπαθεί να προσδιορίσει το είδος του ήχου, ενώ ταυτόχρονα εξιδανικεύονται ο έρωτας και η κορασιά. Ωστόσο, όσο μαγευτική κι αν είναι αυτή η οπτικοακουστική εικόνα δεν κατορθώνει να προσεγγίσει το είδος και την τελειότητα του ήχου.

Στη συνέχεια στο στίχο 42 υπάρχει άλλη μία εικόνα της φύσης που στην ουσία αναφέρεται στην πατρίδα: «καλή 'ν' η μαύρη πέτρα της και το ξερό χορτάρι». Με αυτά τα οξύμωρα σχήματα η πρόθεση του Κρητικού είναι να εξιδανικεύσει την πατρίδα. Μπορεί η πέτρα να έχει μαυρίσει από τις φωτιές και η γη να είναι χέρσα λόγω του πολέμου, αυτά όμως δεν μειώνουν σε τίποτα το πάθος του Κρητικού για την απελευθέρωση της πατρίδας. Στο σημείο αυτό ανιχνεύεται η βαθιά πίστη του ποιητή στο ιδανικό της πατρίδας. Ο στίχος αυτός, λοιπόν, που συνιστά απόσπασμα της τρίτης αποφαιτικής παρομοίωσης που κάνει ο Κρητικός για να περιγράψει τον ήχο, έχει έντονο το στοιχείο της αναφοράς στην πατρίδα.

B2. Τέσσερα σχήματα που εντοπίζονται στους στίχους 29-34 είναι τα εξής:

Στίχος 29, «Δεν είναι' αηδόνι... λαλιά του»: **αποφαιτική παρομοίωση** του Κρητικού στην προσπάθειά του να προσδιορίσει το είδος του ήχου.

Στίχος 32, «Η θάλασσα...η πεδιάδα»: **επανάληψη** του «πολύ» η οποία τονίζει το πόσο μακριά έφτανε το τραγούδι του αηδονιού καθηλώνοντας όσους το ακούν.

Στίχος 33, «έλιωσαν τ' αστέρια»: **μεταφορά** που δείχνει ότι με την εμφάνιση της Αυγής τα αστέρια χάνονται προσδίδοντας μια μαγευτική γοητεία στο στίχο.

Στίχος 34, «Κι ακούει κι αυτή... χέρια»: **προσωποποίηση** της Αυγής, όπως και στον Όμηρο, η οποία σαστίζει από το μαγευτικό τραγούδι του αηδονιού και της πέφτουν τα ρόδα από τα χέρια.

Γ1 . Υπάρχει αφηγηματικό κενό στους στίχους 56-57 και από την επίδραση του ήχου ξαφνικά η δράση μεταφέρεται στην ακρογιαλιά, όπου η ηρώida απιθώνεται από τον Κρητικό. Με μία αντίθεση (χαρά-πεθαμένη) το δράμα ολοκληρώνεται χωρίς θρήνους από τον ερωτευμένο άντρα. Ερμηνείες που έχουν ειπωθεί το αιτιολογούν: α) λόγω της προαναγγελίας του θανάτου της στο 2 [19] β) για λόγους οικονομίας-μη απώλεια αβρότητας ποιήματος γ) Τέλος μία άλλη εκδοχή υποστηρίζει ότι ο Κρητικός ξέρει ότι χάρη στη συνεργασία του έρωτα και του θανάτου που κατέληξε στο θάνατο της αγαπημένης του, μπόρεσε εκείνος να υπερβεί το χρόνο, την άλλη δύναμη που διαφεντεύει τη ζωή στη γη/ευτυχισμένη συνύπαρξη στην αιωνιότητα του παραδείσου (Μάκριτς). Ο συνδυασμός των λέξεων αρραβωνιασμένη, χαρά, πεθαμένη-επιρροή από τα δημοτικά τραγούδια δεν είναι τυχαία. Στα ελληνικά μοιρολόγια όποιοι πεθαίνουν ανύπαντροι θεωρούνται αρραβωνιασμένοι με τον Χάρο (λογοπαίγνιο ανάμεσα στη ζωή και στο θάνατο «χαρά»-«χάρος»). Με την αναφορά στο «γιαλό» ολοκληρώνεται η κυκλική δόμηση του ποιήματος, που ξεκίνησε με το «ακρογιαλί».

Δ1. Το κείμενο του Λαπαθιώτη «Κάπου περνούσε μία φωνή» παρουσιάζει αρκετές αναλογίες, αλλά και διαφορές με το απόσπασμα 5 [22] του Κρητικού.

Αρχικά και στα δύο αποσπάσματα είναι έντονο το φυσικό στοιχείο. Στον Λαπαθιώτη το όνειρο της Ρηνούλας διαδραματίζεται σε ένα δάσος, στον Κρητικό στη θάλασσα. Ακολούθως εμφανίζεται η παρουσία ενός ήχου που επηρεάζει τους ήρωες. Η ηρώida του Λαπαθιώτη περικυκλώνεται από μία χορωδιακή μελωδία και ο Κρητικός από έναν ανεκδιήγητο ήχο. Διάχυτο τέλος είναι και το ερωτικό στοιχείο στα αποσπάσματα. Η νεαρή γυναίκα βιώνει έντονα ερωτικά συναισθήματα μέσα από το άκουσμα της φωνής του αγαπητού Σωτήρη, όπως και ο Κρητικός που η περιπέτειά του είναι η εναγώνια επιβίωση του Έρωτα.

Εντούτοις, μπορούν να ανιχνευθούν και διαφορές. Πιο συγκεκριμένα ο Λαπαθιώτης αποδίδει ένα σκηνικό που διαδραματίζεται στον ύπνο της ηρώidas του, ενώ ο αγώνας του ήρωα του Σολωμού είναι πραγματικός-μεταφυσικός και όχι ονειρικός. Άλλη διαφορά μπορεί να εντοπιστεί στο γεγονός ότι η γυναίκα αναγνωρίζει γνώριμα στοιχεία στον ήχο (της θυμίζει τον Σωτήρη), ενώ ο αγωνιστής του Σολωμού δεν μπορεί να τον διασαφηνίσει καθώς ως υπερκόσμιος δεν έχει χαρακτηριστικά αλλοτινά ειπωμένα στη γη.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2013

**ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΕ Ο ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΤΩΝ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ
«ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ**

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Μ. – ΠΟΥΤΟΥ Λ. – ΧΑΝΙΩΤΗ Ν.